

SELSKAPET FOR GRIMSTAD BYS VEL

MEDLEMSSKRIFT NR. 23

SELSKAPET FOR GRIMSTAD BYS VEL

MEDLEMSSKRIFT NR. 23

GRIMSTAD

Lillesand-Grimstad-Postens Boktrykkeri

1959

Forord

Etter tre års pause som har forskjellige årsaker, sender Byselskapet ut medlemsskrift nr. 23, som vi håper vil bli vel mottatt blant stedets folk, utflyttere og det seilende Norge.

Redaksjonen har tidligere henstilt til medlemmene om å skrive litt til skriftet, men dessverre uten noe større resultat. Men vi tillater oss å tro at enkelte vil huske oss til neste nummer. Det er så meget som er verd å minnes og som burde skrives ned, det er bare tiltaket det kommer an på.

Grimstad, september 1959.

G. E. Gundersen.   **Birger Morholt.**

Medlemsskriftets redaksjon.

En rar historie om et kulturhistorisk hus i Grimstad

Av B. M.

Grimstad har grunn til være tilfreds med sitt verdenskjente Ibsenhus, engang «Svaneapoteket» i Østregate 13, hvor Henrik Ibsen var apotekerlærling fra 1847 til 1850, og bl. a. skrev sitt første drama «Catilina». Men da han som 16-åring kom til Grimstad i 1844 var han først tre år i lære hos apoteker Jens Aarup Reimann i Storgaten nr. 75. Grimstad fikk således den spesielle opplevelse å ha to Ibsenhus helt til 1956, men så var det også slutt. Da møtte Reimannhuset sin skjebne, og det er om dette forhold denne artikkel handler.

Hus til nedrivning

Den 3. mai 1955 skrev de daværende eiere av Storgaten nr. 7 (Reimannsapoteket nr. 75), — Tønnevolds Rederi A/S, følgende brev til Grimstad formannskap:

«På grunn av våre nåværende og fremtidige byggeplaner med hensyn til Postverket og våre egne kontorer, ser vi oss nødsaget til å selge Storgaten nr. 7 til nedrivning.

Da jo dette hus i høy grad knytter seg til Ibsens Grimstad-tid, og derfor ikke har liten historisk verdi, vil det for mange av byens folk virke galt om det skulle raseres og helt fjernes fra byens ansikt.

Før vi bestemmer oss for å selge huset til nedrivning, finner vi først å ville tilby huset til Grimstad kommune som gave, da vi går ut fra at kommunen ville være interessert i å sette huset opp et annet sted som f. eks. til museum. Da det fra vår side haster meget med å få fjernet huset, — det må nemlig være borte innen

ett år, — vil vi gjerne få kommunens svar så snart som mulig.»

Grimstad formannskap laget i møte 15. august 1955 denne enstemmige innstilling:

«Grimstad kommune takker Tønnevolds Rederi A/S for tilbudet. Da huset ikke kan tilknyttes Ibsenhuset og Bymuseet, og da det heller ikke rasjonelt eller økonomisk forsvarlig kan bevares som et isolert Ibsenminne, beklager en å måtte avslå rederiets tilbud.»

Den 18. oktober samme år behandlet Grimstad bystyre formannskapets innstilling og besluttet enstemmig, etter forslag av ordføreren, å utsette saken.

Formannskapets holdning vekker internasjonal oppmerksomhet

Formannskapets negative holdning i forbindelse med Ibsenhus I, resulterte i høylydt forundring, ikke bare i Norge men også i andre land, spesielt Sverige og Danmark. Med andre ord, — formannskapets innstilling til bystyret om ikke å overta det gamle Ibsen-apotek ved Jernbanestasjonen, vakte internasjonal oppmerksomhet. Eierne av huset, Tønnevolds Rederi A/S, mottok endog tre tilbud fra interesserte kjøpere i Sverige. Og den svenske forfatterinne og journalist Ingeborg Bjørklund Wexell reiste sporenstreks til Grimstad for å orientere seg om forholdene, da hun i Stockholm leste om at et av de to Ibsenhus i Grimstad skulle rives. Hun foreslo «Ibsenhus I» innkjøpt til bolig for norske og utenlandske forfattere, — et litt luftig forslag som bare en der var helt ukjent med de lokale forhold, kunne tillate seg. Men velment.

Til orientering for bystyret utarbeidet byingeniøren overslag i to alternativer for eventuell flytting av den ca. 250 år gamle bygning i Storgaten hvis grunnflate var 9,80 x 10,30 meter, eller omkring 100 kvm. Det ville koste ca. 40 000 kroner å sette huset opp på Havnevesenets tomt vest for Sorenskrivergården, og 65 000 kroner ved Jørgen Bangs gate.

Riksantikvaren beklager

Under et opphold i Ibsens fødeby Skien, 19. august 1955 uttalte riksantikvaren seg til «Telemark Arbeiderblad» og sa bl. a.: «Det er meget beklagelig at Reimanngården i Grimstad der Ibsen i sin

tid arbeidet, må rives. Gården er dessverre ikke fredet, så vi kan ikke gripe direkte inn, men vi skal likevel se hva det kan gjøres med saken. De 30 000 kronene som skal til, er ikke noen stor hindring, det kommer mere an på hvor vi skal flytte den, og slike ting. Men vi skal som sagt se hva som kan gjøres, det ville være synd om dette Ibsen-minnet skulle bli helt borte.»

Dr. Einar Østvedt sa ved samme anledning at Ibsenforbundet i Skien ville støtte en eventuell henstilling fra Grimstad om at huset må bli reddet.

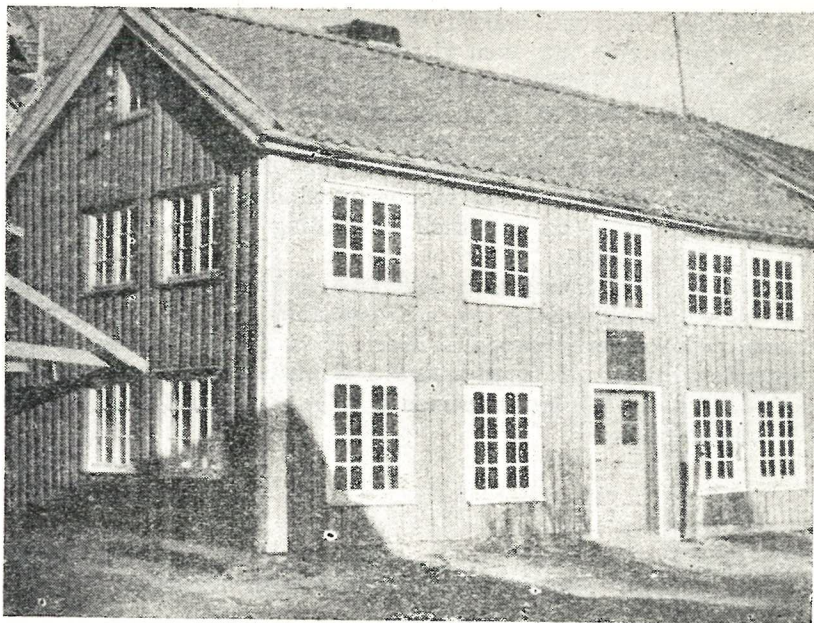
Blant utenbys aviser som forsvarte Reimanngårdens eksistens var «Fædrelandsvennen» og «Aftenposten». En av Aftenpostens kulturmedarbeidere, journalist Karl Haugholt hadde en omfattende artikkel om Ibsen-minnet i Grimstad som stod i fare for å bli rasert, og konkluderte med å si at «det bør lykkes å redde Reimanngården».

Den Norske Forfatterforening reagerer

Styret for Ibsenhuset i Henrik Ibsensgate, (tidligere Østregate), anså det som et kulturelt tilbakeslag å miste Reimanngården og søkte å lage mosjon for å verne «Ibsenhus I» mot rasering. Det ble satt i gang en innsamling som ga negativt resultat, det vil si mislykket fra først til sist. Et lyspunkt var det derimot at skipsreder Jørgen Bang stilte en tomt ved Lillesandsveien til disposisjon, i tilfelle huset skulle flyttes. Styret for Ibsenhuset i Henrik Ibsensgate kontaktet også Den Norske Forfatterforenings formann, forfatteren Hans Heiberg og hadde en konferanse med ham på gjennomreise i Grimstad. Han tok også Reimanngården i øyesyn og fant bygningen meget interessant.

Den Norske Forfatterforening ved formannen sendte den 24. januar 1956 styret for Ibsenhuset og Grimstad Bymuseum følgende brev:

«Styret i Den Norske Forfatterforening slutter seg helt til tanken om at dt første Ibsen-apoteket bør bevares. Henrik Ibsen hadde sitt arbeid som apotekerlærling og sin bopel i dette huset fra 1844—47, tre viktige år av dikterens ungdom. Vårt land har ikke mange håndgripelige minner om Henrik Ibsen, en av ver-

Ibsenhuset (Reimann-gården) i Storgaten samme dag rivingen tok til

Fot. Sverre Næsbu

dens største dramatikere gjennom tidene, og det ville være et følelig tap om det gamle apoteket i Grimstad måtte rives.

Den Norske Forfatterforening har ikke pengemidler til å bidra til bevaringen, da foreningens fonds og inntekter helt skal brukes til beste for levende forfattere. Men hvis Ibsen-apoteket blir flyttet og det innredes som æresbolig for en fortjent forfatter, vil Den Norske Forfatterforening kunne gi et boligbidrag til den forfatteren som får bo der.»

Noe mer enn dette brev ble det ikke fra den kant.

Resultatløs søknad om statsbidrag

Styret for Ibsenhuset og Grimstad Bymuseum sendte en søknad til Norske Museers Landsforbund om et statsbidrag på 10 000 kroner til flytting av «Ibsenhus I».

Søknaden ga ikke annet resultat enn et sympatisk brev av 1. mars 1956 fra Statens Museumsdirektør, Eivind S. Engelstad,

hvori han spurte om man i Grimstad hadde funnet frem til noen finansieringsordning som gjorde det mulig å redde bygningen uten bidrag fra staten.

Det hadde man jo ikke, og så gikk saken sin skjeve gang på vei mot tilintetgjørelse av Reimannapoteket i Storgaten.

Endelig avgjørelse av bystyret

I mellomtiden var et nytt bystyre trått i funksjon og dermed også et nytt formannskap som i møte 12. mars 1956 fikk til behandling «Huset på Storgaten matr. nr. 7».

Fra det forrige formannskap forelå følgende innstilling: «Kommunen takker Tønnevolds Rederi A/S for tilbudet. Da huset ikke kan tilknyttes Ibsenhuset og Bymuseet og det heller ikke rasjonelt eller økonomisk forsvarlig kan bevares som et isolert Ibsenminne beklager en å måtte avslå rederiets tilbud.»

Tønnevolds Rederi A/S har senere tilbudt å rive huset på Storgaten matr. nr. 7 og impregnere og merke materialene.

I henhold hertil innstiller det nåværende formannskap enstemmig til bystyret at kommunen stiller lagerpass til disposisjon for materialene i lageret på Ibis.

Ordføreren forutsetter at materialene blir kommunens eiendom.»

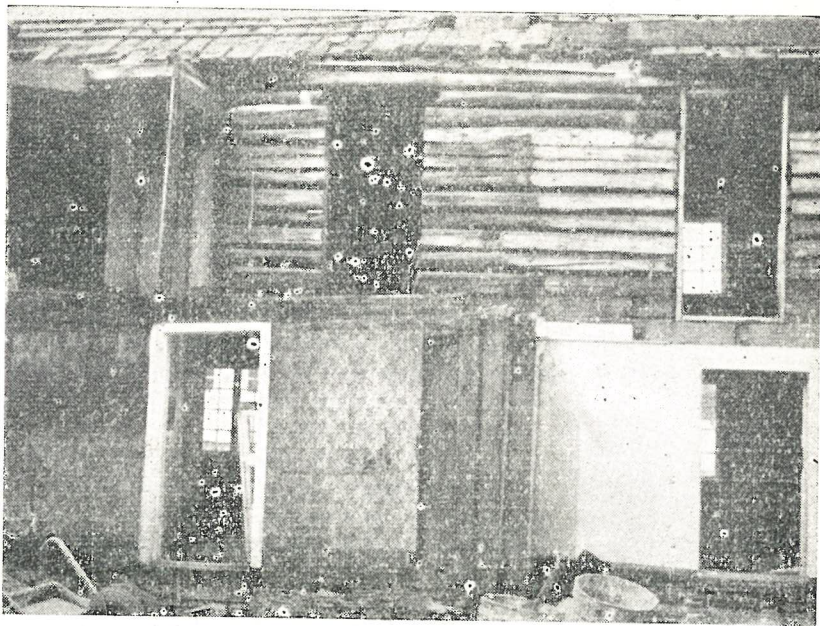
Den 20. mars 1956 vedtok bystyret enstemmig formannskapets innstilling. Det var få som hadde ordet i sakens anledning. Ordføreren's tilleggsforslag ble vedtatt med 11 mot 10 stemmer og oppnådde ikke kvalifisert flertall. Det måtte således til ny behandling i bystyret.

Ordføreren's tilleggsforslag om materialene ble i bystyremøte 11. april vedtatt med 13 mot 8 stemmer.

Derned var Reimann-apotekets skjebne avgjort og Grimstad et Ibsen-minne fattigere. Nå sto bare rivingen og materialenes impregnering igjen. Og om ikke så lenge ville den minnetavle som på Hans Hansen Rep's initiativ i 1907 ble plasert over hovedinngangen, bli fjernet. (På den frigitte tomt og nabo-arealet hvor det såkalte Jørgen Peder Eriksens hus sto, er det nå reist et tresjes betongbygg.)

Rivingen av Reimannapoteket tar til

Sommeren 1956 gikk man i gang med rivingen av Reimanngården, et arbeid som Tønnevolds Rederi A/S bekostet. Men først

Baksiden av huset under nedrivningen. Til venstre sto trappen som førte opp til apoteklærling Henrik Ibsens sovekammers.

ble huset oppmålt av arkitekt Fiane, under tilsyn av fylkeskonservator Ugland, Arendal. Entreprenør Thorbjørn Selaas hadde rivingen. Da huset var temmelig defekt, bød arbeidet på mange vanskeligheter. Årene hadde ikke gått sporløst hen over det engang så staselige og særpregede hus fra skipsbyggings- og seilskutetiden i Grimstad. Ved fjerning av et skap kom man over den opprinnelige trappeoppgang til den unge Ibsens soverom i 2. etasje, hvor også gulvplankene var de opprinnelige. Etter å ha tatt bort noe tapet i selve apotekrummet i 1. etasje, kom det til syne rester av rosemaling og annen dekor. Rivingen av huset med tilbygg var meget omfattende og tok lang tid, og var forsåvidt en vanskelig oppgave for de som var satt til å utføre den.

Etter at tømmer og annet materiell var nummerert og impregnerert, ble hele stasen lagret i kommunens hus på Bie. Og der ligger det nå hermetisk behandlet og dypfrost, og venter på en ny

sjanse til heder og verdighet i sin særegne og omtumlede tilværelse.

Endelig står det tilbake å notere at Norsk Folkemuseum gjorde en henvendelse til ordføreren i Grimstad med forespørsel om museet kunne overta materialene for å gjenreise Ibsenhus I (Reimanngården) på Bygdøy. Ordføreren svarte at dette måtte bystyret eventuelt avgjøre.

Det ble med forespørselen.

Veggen mot sydost og det lille smug ved Jørgen Peders eiendom like etter at kledningen er fjernet

Grimstad-kunstneren Arne Stømne i fremgang

Maleren Arne Stømne, født i Grimstad og nå bosatt i Skien, slo ifjor gjennom for alvor som utøvende kunstner og gjorde seg fordelaktig bemerket. Grunnen var at han fikk antatt 3 malerier på Statens Høstutstilling og at Nasjonalgalleriet og Utenriksdepartementet hver kjøpte et av arbeidene.

Men Arne Stømne var ikke kommet sovende til suksessen, det lå et målbevisst og intenst arbeid bak, spekket med slit, forsakelse og skuffelser. Om ikke alle i Grimstad i tankene har fulgt ham på hans vei, er det dog enkelte som har gjort det, og ønsket tillykke. I Skien var begeistringen spontan og omfattende, og formannen i Skiens Kunstforening brukte uttrykket sensasjon.

I vinter oppholdt Stømne seg i Spania som følge av et statsstipendium. Tidligere har han foretatt kortere studie-turer til Danmark, Belgia, Frankrike og Italia. Han er sønn av gartner Olaf Chr. Stømne og hustru Theresia, født Pettersen. Når det gjelder tegning og maling har han forresten litt å slekte på, en onkel av ham som reiste til Amerika i sine unge år, ble en kjent marinemaler. Enkelte Grimstad-folk av den eldre generasjon vil sikkert huske et nydelig maleri av en skute i storm han sendte hjem til sin fødeby og lot utstille i et forretningsvindu.

80 år siden Landvik-kanalen ble bygd

Det er 80 år siden Landvik-kanalen ble tatt i bruk, og den første større tømmerflåten gikk ut mot havet. Dette skjedde 1879. Men det var i 1876 man tok til å grave ved dammen i Strandfjorden etter den planen ingeniør Veddeler hadde utarbeidet. På en banke bygde man en dam, hvorved det ble et vannfall på 9 fot. I nærheten sto et større møllebruk.

Da man rev dammen forsvant også fossen. Reddalsvannet og Landvikvannet sank ca. 9 fot og senkingen resulterte i at ca. 1300 mål jord ble innvunnet, det meste omkring Reddalsvannet. Arbeidsomkostningene kom på 83 600 kroner, et temmelig stort beløp i den tid.

Noen år gikk dambåten «Tryg» i rute Reddal—Engekilen—Grimstad.

Landvikmannen L. T. skrev så tidlig som i 1875 en vise om «Dammens Utgraving», som vi gjengir her. Den har samme tonefølge som «Den Ti du Astri so mykkjet held av meg». For salg lot L. T. visen og en sang om 17. mai trykke i C. Rosenkildes Bogtrykkeri.

Elømande Dal millom solgjylte Nutar
Hugjen vaar vinn du kvareinaste Dag;
Stødt vil me vona, at Gjentor og Gutar
Her veksa fram utav gjildaste Slag.
Berre fyr Dammen me hava ei Sut,
Vilde so gjerna faa grava han ut.

Daa skulde Vatnet fraa Aakeren strøyma,
 Havet fyr slikt heve mykketgodt Rum;
 Daa slapp vel Jordi meir liggja aa drøyma,
 Svindt vilde Folkjet faa snu henne um.
 Berre fyr Dammen me hava ei Sut,
 Vilde so gjerna faa grava han ut.

Daa slapp me længje paa Eimbaaten venta,
 Nyt ifraa Byen han bar med seg fram;
 Alt det me sælgja, han sjølv vilde henta,
 Baksa i Grøvene var daa ei Skam.
 Berre fyr Dammen me hava ei Sut,
 Vilde so gjerna faa grava han ut.

Laksen han fær uti Fjorden aa svinga,
 Vilde so gladelig upp til os sjaa,
 Men yver Stemmen han orkar 'kje springa,
 Det kan me slet inkje undrast oppaa.
 Berre fyr Dammen me hava ei Sut,
 Vilde so gjerna faa grava han ut.

Det var ein fagnaleg Arv, skal eg lova,
 Til deim som etter os byggja aa bu;
 Vyrndnad og Heider me fek fyr til Gaava,
 Minnast dei vilde os, det maa du tru.
 Berre fyr Dammen me hava ei Sut,
 Vilde so gjerna faa grava han ut.

Molland og Tjore dei skal oss 'kje nægta.
 Vegjen til Havet, han lyt væra fri.
 Vatnet og Sjøen ihop me vil hægta,
 Det skal du sjaa, um du lever ei Ti;
 Daa fær me Hugnad fyr heile vaar Sut,
 Det kan du helsa vaar Amtman og Fut.

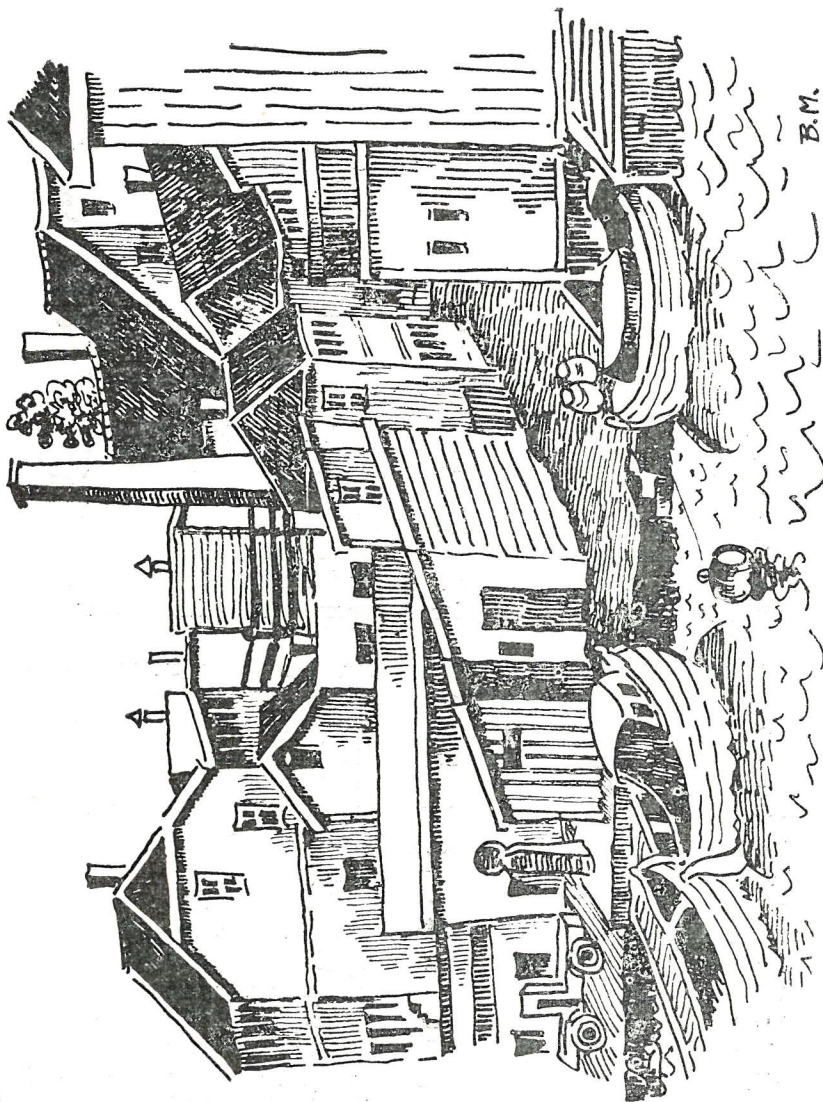
God venn av Grimstad og Byselskapet borte

Siden forrige nummer av Byselskapets medlemsskrift kom ut, er en av dets flittigste og mest skattede bidragsytere gjennom et langt tidsrom, tolldistriktssjef Gerhard von der Lippe, Kristiansand, avgått ved døden. Han ble 83 år gammel.

Gerhard von der Lippe var født i Grimstad. Allerede 15 år gammel gikk han tilsjøs med bark «Polykarp» og tok eksamen ved Sjøkrigsskolen 7 år senere. Han seilte et år som styrmann i Christian Michelsens rederi, men gikk så inn i toll-etaten i Kristiansand i 1898 som assistent, ble tolloverkontrollør i 1909 og fikk i 1912 ansettelse som tollinspektør i Tromsø. Han kom tilbake til Kristiansand i 1922 og ble sjef for tollvesenet i Agder-fylkene. Han sluttet i 1943.

Også utenom sitt yrke var Gerhard von der Lippe en meget aktiv mann. Han innehadde mange tillitsverv og fikk satt ut i livet flere betydningsfulle saker, både i Tromsø-tiden og i Kristiansand. Han besatt en enestående vitalitet, og hadde også lett for å onngås folk.

Gerhard von der Lippe var glad i sin fødeby Grimstad og benyttet enhver anledning til å besøke den. Som barn opplevet han seilskutetiden og så de mange skipsbyggerier i Grimstad-distriktet på nært hold. Han var sønn av bestyreren av Agders Assuranseforening cand. philos. Jakob von der Lippe. Selv hadde Gerhard von der Lippe vært tilsjøs, følt slitet og romantikken på nært hold, og kunne sitt metier fullt ut. Han var en ypperlig skribent, og vi i Grimstad kjente ham best fra Byselskapets medlemsskrifter under pseudonymet «Gert Sailor». I 1946 utga han en bok «Bidevind og godt fullt», med undertittel «Minner fra seilskutetiden». Hans minne vil lenge leve i Grimstad, og Byselskapet er ham stor takk skyldig.

Fløistads brygge ved «Tollbua»

B.M.